

Stručni članak

Primljeno 26. 4. 2021, prihvaćeno za objavljivanje 26. 6. 2021.

Prof. dr. sc. Mensur Valjevac

Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici
valjevac.mensur@gmail.com

TRADICIJSKI IZVORI PREDZNAKA POSLJEDNJEG ČASA U MJESECU RAMAZANU

Sažetak

Jedna od nadnaravnosti misije posljednjeg Allahovog Poslanika (s) jeste da je on obavijestio svoje ashabe o svemu što će se dešavati do Sudnjega, u čiju istinitost su se do sada mnogo puta uvjerali mnogi muslimani i nemuslimani. Kur'an indirektno, a hadisi nedvosmisleno govore o pojavi komete sredinom mjeseca ramazanu koja će biti najava velikih društvenih promjena na Zemlji. Allahov Poslanik (s) dao je precizna uputstva kako tada postupiti što je još jedan aspekt nadnaravnosti kojeg potvrđuje savremena znanost. Pojava komete biće ujedno i najava dolaska Mehdijsa i Dedždžala o kojima govore brojne hadiske predaje. Allahov Poslanik (s) je obavijestio i pojavu savremene komunikacijske tehnologije koja će omogućavati međusobno viđenje na udaljenosti, u realnom vremenu. Sve ovo ne smije nas pasivizirati, jer, prema hadisu, i da nastupi Čas posljednji, mi dužni smo zasadići stabljiku koja je u našoj ruci, prije nego se i pomaknemo sa svoga mjesta.

Ključne riječi: Posljednji čas, ramazan, predznaci, kometa, dim, mehdijja, dedždžal.

Uvod

Dugogodišnja zainteresovanost našeg brata, hafiza dr. Fadila Bektaša,¹ za naslovljenu tematiku i odgovornost zbog trenutak u kojem se nalazimo, motivisale su nas da prevedemo i kratko se osvrnemo na neke predaje u kojima se nagovještavaju događaji koji će se desiti u budućnosti, a od kojih su neke, od strane kritičnijih

---

¹ Profesor *kiraeta* na Elči Ibrahim-pašinoj medresi u Travniku.

hadiskih stručnjaka, ocjenjene kao nejake (*daʿīf*) ili čak neautentične (*mevdūʿ*).

Međutim, profesor dr. Fuad Sedić, doktor hadiskih znanosti, u svojoj knjizi *Mali predznaci sudnjeg dana*, pored *SAHIH* i *HASEN* hadisa navodio je i *DA'IF* hadise.

Profesor Sedić napominje da je takve predaje dozvoljeno koristiti samo u nekim oblastima, kao što je npr. poticanje na dobra djela (*fedāilul-e'amāl*), ali je, u isto vrijeme, ponudio vrlo logično objašnjenje zašto je on, ipak, koristio ove hadise. Profesor kaže:

„Razlog pominjanja pojedinih predznaka iz *daif* hadisa je što se zapaža da se taj, najavljeni predznak, već obistinio, pa se za takav slučaj može reći, da mu je značenje ispravno, iako nije potpuno sigurno da je to Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao, zbog slabosti datog hadisa.“ (Sedić, 1996: 19).

Naime, pojedini prenosioci iz lanaca prenošenja ovih hadisa okvalifikovani su kao nepouzđani od strane jednih hadiskih stručnjaka, dok su ih drugi okvalifikovali kao pouzdane.

Inače, mnogi veliki stručnjaci u hadisu, kao što je bio hafiz Ibn Es-Salāh (p. 643. h.g.), nisu se usuđivali davati ocjene hadisima, obzirom da je postojala mogućnost da odbace neki hadis čiji *sened*, u njima dostupnim zbirkama hadisa (*musned - mesānid*), nije pouzdan, dok je isti taj hadis naveden sa pouzdanim *senedom*, u nekim drugim njima nedostupnim brojnim zbirkama hadisa koje su sakupljale generacije muslimana, ali jednostavnu nisu bile dostupne svima. Mi živimo u vremenu kada se još uvijek u rukopisima otkrivaju takve riznice. Dr. Muhammed Hasan Velededu ističe da imamo predaju koja je, npr., u *Musnedu* Ibn Ebi Šejbe sa nejakim *senedom*, ali je u *musnedu* Bekijj ibn Mahleda koji je izgubljen ista ta predaja navedene sa vjerodostojnim *senedom*.²

Zanimljivo je da je najveći dio tih nepouzđanih predaja koje govore o međupredznacima Sudnjem danu u mjesecu ramazanu zabilježio jedan od učitelja imama Buharija, Nu'ajm ibnul-Hammad El-Mervezi (p. 228. h.g.), u svome djelu *Kitabul-fiteni* (El-Mervezi, 1412.h.g.: 1/225-232.).

---

² Vidjeti: dr. Muhammed Hasan Velededu, <https://www.youtube.com/watch?v=EpIXzZhRfgc&feature=youtu.be>, Pogledano: 21.04.2020.

Pored navedenog, činjenica je da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, obavijestio svoje ashabe o svemu što će se dešavati do Sudnjega, od čega su neki zapamtili više, a neki manje, i prenijeli drugim generacijama. Toliko je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, stvari otkrio da bi mogle stati u jednu veliku knjigu koju neko diktira neprekidno 15-tak sati. Tako nam hazreti Ebu Zejd, 'Amr ibn Ahtab, radijallahu anhu, kazuje:

„Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, klanjao nam je sabah i izašao je na minber, pa nam govorio sve dok nije nastupilo podne. Tada je sišao i klanjao, a zatim je izašao na minber i govorio nam sve dok nije nastupila ikindija kada je sišao i klanjao. Ponovo je izašao na minber i govorio nam sve dok Sunce nije zašlo. Kazao nam je sve što će biti. Najznaniji od nas je onaj koji je najviše zapamtio.” (Muslim En-Nejsaburi, b.g., 4/2217)

Hazreti Huzejfe, radijallahu anhu, u jednoj predaji, kazuje da im Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, nije ništa izostavio od onoga što će se dešavati do nastupanja Sudnjeg dana (إِلَى قِيَامِ السَّاعَةِ).” (Muslim En-Nejsaburi, b.g., 4/2217)

U drugoj predaji je bio još precizniji: „Tako mi Allaha, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, nije izostavio nijednog predvodnika smutnje, do okončanja ovog svijeta, sa kojim će biti tri stotine i više, a da nam ga nije spomenuo po njegovom imenu, imenu njegova oca i imenu njegova plemena.“ (Es-Sidžistani, b.g.: 4/95)

Mi muslimani vjerujemo u Božiju odredbu i znamo da sve što je Allah Uzvišeni navijestio u Svojoj Knjizi, desilo se, i dešavat će se. To je jedan od aspekata kur'anske nadnaravnosti (*i'džāzul-Kur'ān*).

Opće je poznat kur'anski nagovještaj pobjede Bizantinaca nad Perzijancima, nakon što su doživjeli poraz od njih. Obistinjenje (*te'vīl*) te najave desilo se još dok je trajalo objavljivanje Kur'ana:

„*Elif Lam Mim. Bizantinci su pobijedjeni u susjednoj zemlji, ali oni će, poslije poraza svoga, sigurno pobijediti za nekoliko godina - i prije, i poslije, Allahova je odluka - i tada će se vjernici radovati Allahovoj pomoći - On pomaže kome hoće, On je Silni i Samilosni.*“ (Sura Er-Rum, 1-5.)

Isto tako i sve što je Njegov Poslanik, Muhammed, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, nagovijestio, dešavalo se i sigurno će se dešavati i dalje što je potvrda da on, sallallahu alejhi ve selleme ne

govori po hiru svome, već po Objavi Gospodara svjetova Allaha Uzvišenog Koji ga je poslao svim ljudima. U istinitost ovoga mogli su se uvjeriti, tokom historije, svi muslimani i nemuslimani. Možda je jedan od poznatijih primjera oslobađanje Istanbula od strane sultana Mehmeta Osloboditelja (*el-fātih*) i njegove vojske: „Konstantinija će biti oslobođena, pa divan li će biti njezin upravitelj i divna li će biti ta vojska.“ (Eš-Šejbani, 2001: 31/287., hadis br. 18957. i Muhammed En-Nejsaburi, 1990: 4/468, hadis br. 8300.)

Dim, kometa i glas u ramazanu

Ibn Džerir et-Taberi (Et-Taberi, 2000: 22/17), Ibn Kesir (Ibn Kesir, 1999: 7/249), Se'id Havva (Hava, 1409. h.g.: 9/5200), u svome *El-Esasu fil-Kur'ani*, te mnogi drugi navode sljedeću predaju od hazreti Abdullah ibn Abbasa, radijallahu anhum, amidžića Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve alihi ve selleme, koji je učio poznatu dovu za njega da mu Allah podari znanje u vjeri i poduči ga *te'vīlu* (obistinjenu) kur'anskih značenja, učeniku hazreti Abdullaha ibn Mes'uda, nakon kojeg je živio još 36 godina, a koji je za njega rekao: „Divan li je tumač Kur'ana Abdullah ibn Abbas.“ Mufessiri ovu predaju navode u kontekstu komentara ajeta koji govore o pojavi *dima* (*duhān*) na Nebu. Allah Uzvišeni govori: „Zato sačekaj dan kad će im se činiti da prema nebu vide vidljiv dim koji će ljude prekriti. 'Ovo je neizdržljiva patnja! Gospodaru naš, otkloni patnju od nas, mi ćemo, sigurno, vjerovati!'“ (Sura *Ed-Duhan*, 10-12.)

Naime, kako nam kazuje Abdullah ibn Ebi Mulejka da je jedno jutro poranio kod hazreti Abdullaha ibn Abbasa koji mu reče: „Nisam zaspao cijele noći sve do jutra.“ Kada ga je upitao zbog čega, odgovorio je: „Rekoše da se je pojavila zvijezda repatica, pa sam se pobojavao da je dim već stigao tako da nisam zaspao sve do jutros.“

Inače, u brojnim autentičnim hadisma, *dim* naveden u Kur'anu i u ovoj predaji je jedan od velikih predznaka Posljednjem Času, s time, da se neki mali i veliki predznaci isprepliću i teško je baš razlučiti tačno koji su prije ili jedni između drugih tako da pojedini učenjaci govore i o međuznakovima Posljednjemu Času.

Dakle, hazreti Ibn Abbas vezao je pojavu *dima* za pojavu zvijezde repatice, tj. komete, a u narednim predajama, njezina pojava se vezuje za mjesec ramazan čiji petnaesti dan bude petak. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je rekao: „*Kada vidite jedan crveni stup iz pravca Istoka u ramazanu, pripremite hranu za jednu vašu godinu, jer je to godina gladi.*“ (Et-Taberani, 1415., 1/119., hadis br. 371.)

„*Kada vidite jedan stup od vatre iz pravca Istoka u mjesecu ramazanu na Nebu, pripremite hrane koliko možete, jer je to godina gladi.*“ (El-Mervezi, 1412.h.g.: 1/231., hadis br. 649.)

„*Pojaviće se jedan znak: stup od vatre iz pravca Istoka kojeg će vidjeti svi stanovnici Zemlje. Ko to dočeka, neka za svoju porodicu pripremi hranu za jednu godinu.*“ (El-Mervezi, 1412.h.g.: 1/227., hadis br. 633.)

Kesir ibn Murre El-Hadremi (p. 80. g.h.) je govorio: „Znak otpočinjanja biće u ramazanu čije će obilježje biti na Nebu, nakon sukoba među ljudima. Ako ga dočekaš, u obilju nabavi hrane koliko možeš.“ (El-Mervezi, 1412.h.g.: 1/227., predaja br. 634.)

„Znak počinjanja biće vatra u ramazanu, na Nebu, slična vratovima rasnih konja, ili stupovima od željeza. Kada je vidiš pripremi svojoj porodici hranu za jednu godinu.“ (El-Džurdžani, 2001., 2/37., predaja br. 1491.)

„Iščekujem znak otpočinjanja u ramazanu već sedamdeset godina.“ (El-Mervezi, 1412.h.g.: 1/227., predaja br. 637.)

U ramazanu i poslije ramazana

U nekim predajama su opisani i neki detalji tih dešavanja u mjesecu ramazanu, kao i događaji koji će uslijediti nakon ramazana. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je rekao: „*U ramazanu će biti jedan glas.*“

Ashabi su pitali: „Allahov Poslaniče, njegovim početkom, sredinom ili krajem?“ Odgovorio je: „*Ne, već na samoj polovini ramazana. Kada polovina noć bude uoči petka, biće jedan glas sa Neba zbog kojeg će sedamdeset hiljada umrijeti, sedamdeset hiljada ostati nijemo, sedamdeset hiljada oslijepiti i sedamdeset hiljada postati gluho.*“

Ashabi su pitali: „Allahov Poslaniče, pa ko će se spasiti od tvoga ummeta?“ Odgovorio je: „*Ko ostane u svojoj kući, zaštititi se*

sedždom i glasno izgovara tekbīr, radi Allaha. A zatim, će ga slijediti jedan drugi glas. Prvi glas je Džibrilov glas, a drugi šejtanov. Glas će biti u ramazanu, ratna vrema (ma'me'a) u ševvalu, razdvajanje (temejjuz) plemena u zul-ka'di, a hadžije će biti napadnute u zul-hidždži i muharremu. A šta je muharrem? Njegov početak je iskušenje mome ummetu, a njegov kraj radost mome ummetu. Prevozno sredstvo u tome vremenu sa svojom sjedalicom na kojem će se spasiti vjernik biće njemu kao dvorac ukrašen sa sto hiljada.“ (Et-Taberani, b.g., 322/18., hadis br. 853.)

„Lomljivina koja će biti u ramazanu probudit će zaspalog, prepasti budnoga. Zatim, će se pojaviti jedna skupina u ševvalu, zatim, će biti ratna vrema u zul-ka'di, zatim, će hadžije biti opljačkani u zul-hidždžetu, zatim, će se oskrnaviti svetosti u muharremu, zatim će biti glas u saferu, zatim će se sukobiti plemena u mjesecu rebi'u, zatim će se desiti veliko čudo, između džumada i redžeba, a zatim će deva sa sedlom biti bolja od dvorca ukašenog sa sto hiljada.“ (El-Džurdžani, 2001., 2/36-7., hadis br. 1490.)

„Kada bude jedan strašni glas (sajha) u ramazanu: u ševvalu će sigurno biti: ratna vrema (ma'me'a); u zul-ka'di razdvajanje (temjīz) plemena; a krv će se prolijevati u zul-hidždži i muharremu, a znadeš li ti šta je muharrem? (tri puta je ponovio) Daleko je, daleko! Ljudi će biti ubijani masovno u velikom metežu (herdžen, herdžen).“³ Ashabi su pitali: „A šta je strašni glas (sajha), Allahov Poslanice?“ Odgovorio je: „Lomljivina u pola ramazana, uoči petka. Biće to lomljivina koje će probuditi zaspalog, posaditi budnoga, istjerati mlade djevojke iz njihovih odaja; uoči petka, u godini mnogih zemljotresa. Pa kada, u petak, klanjate sabah, uđite u svoje kuće, zatvorite svoja vrata, stavite poklopce na otvore,

---

³ U narednom hadisu je objašnjeno šta znači gore navedeno masovno ubijanje (herdž): „Tako mi Onoga u Čijoj ruci je moja duša, neće proći ovaj svijet sve dok ljudima ne dođe dan kada ubica neće znati zbog čega je ubio, a ni ubijeni zbog čega je ubijen.“ Upitano je: „Kako će to biti?“, pa je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, odgovorio: „Masovno ubijanje (el-heredžu): ubica i ubijeni će u Vatru.“ (Muslim En-Nejsaburi, b.g., 4/2231., hadis br. 2908.) Ta masovan ubistva vezana su i za pojavu imama Mehdijja. Hazreti Alija, radijallahu anhu, je rekao: „Mehdijja se neće pojaviti dok ne bude pobijena trećina, pomre trećina i ostane trećina.“ (Ed-Dani, 1416.h.g.: 5/1307., predaja br. 551.)

dobro se pokrijte i uši začepite. Kada osjetite strašni glas (sajha), padnite Allahu na sedždu i izgovarajte: Čist je El-Kuddūs, Čist je El-Kuddūs. Naš Gospodar je El-Kuddūs (Subhānel-Kuddūsi, Subhānel-Kuddūsi, Rabbunel-Kuddūsu). Ko to uradi spasiće se, a ko ne uradi stradaće.“ (El-Mervezi, 1412.h.g.: 1/228., hadis br. 638.)

U predaji koju je zabilježio imam Eš-Šaši u svome *Musnedu*, pored zemljotresa, se navodi da će ti događaji u ramazanu uslijediti, u godini u kojoj će biti velika hladnoća: *„Kada bude jedan strašni glas (sajha) u ramazanu: u ševvalu će sigurno biti: ratna vreva (ma'me'a); u zul-ka'di razdvajanje (temjjuz) plemena; a krv će se proljevati u zul-hadždži i muharremu, a znadeš li ti šta je muharrem? (tri puta je ponovio) Daleko je, daleko! Ljudi će biti ubijani masovno u velikom metežu.“* Ashabi su pitali: *„A šta je strašni glas (sajha), Allahov Poslaniče?“* Odgovorio je: *„Ovo će biti u pola ramazana, u petak, ujutro (duhan). Kada se podudari ramazan sa noći uoči petka, biće to lomljivina koje će probuditi zaspalog, posaditi budnoga, istjerati mlade djevojke iz njihovih odaja. Uoči petka, u godini mnogih zemljotresa i velike hladnoće, kada se podudari ramazan, u toj godini, sa noći uoči petka. Kada bude klanjate sabah, u petak, na pola ramazana, uđite u vaše kuće, stavite poklopce na otvore, dobro se pokrijte i začepite vaše uši. Kada osjetite strašni glas (sajha), padnite Allahu na sedždu i izgovarajte: Čist je El-Kuddūs, Čist je El-Kuddūs. Naš Gospodar je El-Kuddūs (Subhānel-Kuddūsi, Subhānel-Kuddūsi, Rabbunel-Kuddūsu). Zaista, ko to uradi spasiće se, a ko to izostavi stradaće.“* (Eš-Šaši, 1993: 2/262-3., hadis br. 837.)

U suri Eš-Šu'ara, Allah Uzvišeni govori o jednom znaku (*ajet*) na Nebu: *„Kad bismo htjeli, Mi bismo im s neba jedan znak poslali pred kojim bi oni šije svoje sagnuli.“* (Sura Eš-Šu'ara, 4.)

Es-Sa'lebi, u svome komentaru Kur'ana, navodi riječi Ebu Hamze Es-Sumalija (p. 150. h.g.), u vezi značenja ovog znaka:

„Do nas je došlo – a Allah najbolje zna – da je to glas koji će se čuti sa Neba, na polovini ramazana, koji će mlade djevojke istjerati iz kuća.“ (Es-Sa'lebi, 2002., 7/157.)

Naše dobre pređe koje su nam sačuvale hadisko blago, Allah ih nagradio najboljom nagradom za uloženi trud, iz želje da spriječe laž i izmišljanje na Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, kako ne bi došlo do zastranjivanja u našoj lijepoj vjeri,

uspostavili su i određene znanstvene kriterije za kvalifikaciju prenosioca hadiskih predaja, tako da se za neke od prethodnih predaja ne može pouzdano ustvrditi da su do nas došle od Allahovog Poslanika, *sallallahu alejhi ve selleme*.

Međutim, ono što je 100% pouzdano i znanstveno potvrđeno jeste da, shodno jačini zvuka, pucaju stakla, bubnjići u ušima, ljudska koža i unutrašnji organi, ukoliko nisu zaštićeni, a to je, prije 14 vijekova, mogao kazati samo neko ko je imao znanje od Onoga Koji je stvorio i stvara od Zemlje svakog čovjeka, u svakom trenutku, reprodukcijom njegovih ćelija koje dobijaju energiju iz hrane unesene u čovjekov organizam koja je sva, direktno (biljke) ili indirektno (životinje), iz Zemlje.

Ljudsko uho može izdržati određenu snagu zvuka, ali ako je ona jača, a uho ima zaštitu, onda šteti tijelu koje je najbolje pokriti i zaštititi nekom teškom odjećom koja će zadržati zvuk. Također, položaj sedžde sprječava navalu štetnih hormona, uzrokovanom velikim strahom, u mozak i srce, a čija enormna povećanost neminovno dovodi do smrti.

Nije nam namjera da ovim činjenicama potvrđujemo istinitost ovih predaja, jer i za vrijeme njegovog, *sallallahu alejhi ve selleme*, blagoslovljenog života mnogima *mu'džize* koje je pokazao nisu bile dokaz istinitosti vjerovjesništva. Međutim, mi ne znamo zbog čega, ili preko čega, će nečije prsa Allah rasprostraniti i srce mu uputiti, te smo i iz toga razloga ovo naveli.

Allahov Poslanik, *sallallahu alejhi ve selleme*, je rekao: „*U ramazanu će biti glas, u ševvalu ratna vreva, u zul-ka'di podjela plemena u partije. Te godine će hadžije biti opljačkani i biće veliki pokolj na Mini u kojem će biti mnogo ubijenih tako da će krv teći u potocima dok budu bili na 'akabi gdje se bacaju kamenčići.*“ (El-Mervezi, 1412.h.g.: 1/226., hadis br. 631.)

„*U zul-ka'di će biti podjela plemena u partije. U zul-hidži će hadžije biti opljačkani, a u muharemu će oglasiti pozivač sa Neba.*“ (El-Mervezi, 1412.h.g.: 1/342., hadis br. 989.)

U jednoj predaji Ka'b ibn Ahbar govori o još nekim detaljima: „... kada se pojavi zvijezda u sredini. Lomljivina i pucanje biće najizraženije u ramazanu. Crvenilo će biti između petoga i dvadesetoga ramazana, lomljivina između sredine i dvadesetoga, a pucanje između dvadesetoga i dvadesetčetvrtoga. Zvijezda kojom se gađa svijetliti će kao mjesec, zatim će se smotati kao što se

smota zmija tako da će se skoro njezina dva kraja dodirnuti, a dva potresa će biti u noći dugoj koliko dvije noći. Zvijezda kojom se gađa je meteor koji će sa zaglušujućim glasom pasti na Istoku zbog kojeg će ljude zadesiti strašno iskušenje.“ (Et-Taberani, 1415., 1/230., hadis br. 643.)

Nasr ibn Alijja⁴ je rekao: „Prvi znak će biti crvenilo na Nebu.“ (El-Džurdžani, 2001., 2/37., predaja br. 1494.)

Hassān ibn 'Atijje (p. 130. h.g.) je rekao: „U pola ramazana, uoči petka, biće lomljivina koje će probuditi zaspalog, prestraviti budnoga, prestraviti nevinu djevojku u njenoj odaji. U ševvalu će biti gundžanje, u zul-ka'di će biti ratna vreva, a u zul-hidždži će biti zbunjenost, zbrka i borba.“ Također je govorio, kada bi prođi polovina ramazana, a to ne bude petkom: „Što se tiče ove vaše godine, eto spasiste se.“ (El-Džurdžani, 2001., 2/37-8., predaja br. 1495.)

Pojava imama Mehdijja

U drugim predajama, na niz tih događaja, nadovezuje se i pojava imama Mehdijja. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je rekao: „*U muharremu će oglasiti pozivač sa Neba: 'Zaista, najodabranije Allahovo stvorenje je taj i taj, pa mu budite poslušni i pokorni!', u godini u kojoj će biti glas i ratna vreva.*“ (El-Mervezi, 1412.h.g.: 1/338., hadis br. 980.)

„*U ramazanu će biti jedan glas, u ševvalu gundžanje ili mrmljanje, u zul-ka'di podjela plemena u stranke, u zul-hidždži hadžije će se opljačkati, a u muharremu... Kada bi vam nagovijestio šta će biti u muharremu!*“

Upitali smo, kaže prenosilac: „A šta će biti u muharremu?“, pa je odgovorio: „*Oglasiti će pozivač sa Neba: 'Zaista, je taj i taj najbolje Allahovo stvorenje, pa mu budite poslušni i pokorni!'.*“ (Et-Taberi, 1995: 1/379., hadis br. 689.)

„*U ramazanu će biti jedan glas, u ševvalu mrmljanje, u zul-ka'di podjela plemena u stranke, u zul-hidži hadžije će biti opljačkani, a u muharremu će oglasiti pozivač sa Neba: 'Zaista, najodabranije Allahovo stvorenje je taj i taj, pa mu budite poslušni i pokorni!'.*“ (El-Mervezi, 1412.h.g.: 1/226., hadis br. 630.)

---

⁴ Bila su dvojica prenosilaca pod ovim imenom: dedo i unuk. Dedo je preselio u prvoj polovni 2. h. stoljeća, a unuk 255. h.g.

Imami Mehdija će bježati od davanja prisege njemu i to će nasilu prihvatiti: „*U zul-ka'di je podjela plemena u partije. Te godine će hadžije biti opljačkani i biće veliki pokolj na Mini u kojem će biti mnogo ubijenih. Prolit će se krv tako da će teći u potocima na 'akabi gdje se bacaju kamenčići sve dok ne utekne njihov saputnik koji će biti doveden između rukna i mekama gdje će mu se dati prisega, iako mu to neće biti drago. Kazat će mu se: 'Ako odbiješ, posjećemo ti vrat.'* *Prisegu će mu dati koliki je bio broj (učesnika) na Bedru. Sa njime će biti zadovoljni stanovnici Zemlje i stanovnici Neba.*“ (Et-Taberani, 1415., 1/341., hadis br. 986.)

„*U ramazanu će biti jedan glas, u ševvalu mrmljanje, u zul-ka'di će plemena ratovati međusobno, a predznak tome biće pljačka hadžija. Na Mini biće veliki pokolj u kojem će biti mnogo ubijenih i proljevane krvi tako da će teći u potocima na 'akabi gdje se bacaju kamenčići sve dok ne utekne njihov saputnik koji će biti doveden između rukna i mekama gdje će mu se dati prisega, iako mu to neće biti drago. Kazat će mu se: 'Ako odbiješ, posjećemo ti vrat. Sa njime će biti zadovoljni stanovnici Zemlje i stanovnici Neba.*“ (Ed-Dani, 1416.h.g.: 5/972., hadis br. 519.)

„*Ljudi će zajedno obavljati hadž, biće na Arefatu zajedno, bez imama. A kada siđu na Minu obuzet će ih zloba, pa će plemena napasti jedna na druga. Ubijati će se da krv prelije 'akabu, pa će potražiti pomoći kod najboljeg od njih, a on će plačući licem biti zalijepljen za ka'bu. Kao da gledam njegove suze. Govorit će: 'Dođi, dajemo ti prisegu!' Odgovorit će im: 'Teško vam se! Koliko ste obaveza prekršili, koliko ste krvi prolili?' Dat će mu se prisega na silu. Ako ga dočekate, dajte mu prisegu, jer je on Mehdijja – upućeni i na Zemlji i Mehdijja na Nebu.*“ (Muhammd En-Nejsaburi, 1990: 4/549., hadis br. 8537.)

Allahova svemoć je neograničena. Njemu je dovoljno da nečemu kaže: „*Budi!*“, pa da to postane. Tako, se iz hadisa razumije, da će imam Mehdijja, iako je odbijao da mu se da prisega, u jednoj noći, postati to što jeste: „*Mehdijja je od nas; kućne porodice (ehlul-bejt). Allah će ga učiniti dobrim u jednoj noći. (doslovno: Allah će ga poboljšati za jednu noć).*“ (Eš-Šejbani, 2001: 2/74., hadis br. 645.)

„*Javiće se sukob nakon smrti halife. Iz Medine će izaći jedan čovjek bježeći prema Mekki. Doći će mu ljudi iz Mekke i izvesti ga,*

a neće mu biti drago, pa će mu dati prisegu između rukna i mekama. Njemu će biti poslata jedna vojska od stanovnika Šama, pa će im se zemlja otvoriti u pustinji između Mekke i Medine. Kada to ljudi vide, otići će mu odabranici (ebdāl)⁵ iz Šama i odabranici ('asāib) iz Iraka pa će mu dati prisegu između rukna i mekama. Zatim će istupiti jedan čovjek od Kurejšija, čije su daidže iz Benu Kelba, pa će i on poslati vojnu protiv njih, ali će ih ovi pobijediti. To će biti vojska Kelba. Šteta za onoga koji ne bude prisustvao (osvojenom) ratnom plijenu od Kelba. On će raspodijeliti imetak i radiće po sunnetu njihova Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve selleme. Islam će se ustabiliti na Zemlji. Ostaće sedam godina, zatim će umrijeti i muslimani će mu klanjati dženazu.“ U nekim predajama se kaže: „devet godina.“ (Es-Sidžistani, b.g.: 4/107., hadis br. 4286.)

U drugim predajama se, također, govori o vojsci koja će biti poslana na imama Mehdiju, a koju će progutati Zemlja. Tako, hazreti Ummu Selema, radijallahu anha, vezano za vojsku koju će progutati zemlja, kaže: „Pitala sam: 'Allahov Poslaniče, a šta je sa onim koji bude prisiljen?' Odgovorio je: 'Oni će biti progutani, ali će on biti proživljen prema svojoj namjeri.'“ (Es-Sidžistani, b.g.: 4/108., hadis br. 4289.)

„Zatražit će jedan čovjek zaštitu u Kući, pa će prema njemu biti poslana vojska. Kada budu u jednoj pustinji na Zemlji propast će u Zemlju.“

Hazreti Ummu Selema, radijallahu anha, je upitala: „A šta je sa onim, Allahov Poslaniče, koji bude prisiljen?“ Odgovorio je:

„Propast će sa njima, ali će na Sudnjem danu biti proživljen prema svojoj namjeri.“ (Muslim En-Nejsaburi, b.g., b.g., 4/2208., hadis br. 2882.)

Također, hazreti Aiša, radijallahu anha, kazuje da se Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, zatresao u snu, pa smo rekli: „Allahov Poslaniče, učinio si u snu nešto što inače ne radiš?“, pa je rekao: „Čudno da su se neki ljudi iz mog ummeta zaputili Kući zbog čovjeka iz plemena Kurejš koji se sklonio u Kuću. Kada budu u Bejdai (pustinji) biće progutani u Zemlju.“

---

⁵ „Ebdala u ovome ummetu je trideset poput Ibrahima – odabranika Rahmanova. Kada god umre jedan, Allah zamijeni njegovo mjesto drugim čovjekom.“ (Eš-Šejbani, 2001: 37/413., hadis br. 22751.)

Pitali smo: „Allahov Poslaniče, možda će put spojiti ljude?“ On reče: „*Da! Među njima je dobrovoljac, onaj koji je prisiljen i putnik namjernik. Svi će zajedno stradati, ali će se pojaviti na različitim mjestima, jer će ih Allaha proživjeti prema njihovim namjerama.*“ (Muslim En-Nejsaburi, b.g., 4/2210., hadis br. 2884.)⁶

U jednom hadisu se navodi da će ta vojska koja će biti progutana u Zemlju krenuti protiv nenaoružanih ljudi koji će zatražiti zaštitu u okrilju Ka'be: „*Zatražit će zaštitu u ovoj Kući, tj. Ka'bi ljudi koji neće imati zaliha, brojnosti, niti opreme. Njima će biti poslana jedna vojska. Kada budu u Bejdai, biće progutani u Zemlju.*“ (Muslim En-Nejsaburi, b.g., 4/2210., hadis br. 2883.)

U jednoj predaji se navodi da će se, na određeno vrijeme (*burhetun*), prije imama Mehdijja, pojaviti u Mekki jedan čovjek koji će tražiti zaštitu, ali će biti ubijen. Mudžahid kaže da je Tubej' prenio hadis: „*U Mekki će zatražiti zaštitu jedan čovjek pa će biti ubijen. Zatim, će proteći jedan period (burheten) njihova vremena kada će drugi čovjek zatražiti zaštitu. Ako ga dočekaš, nipošto ne kreći u pohod protiv njega, jer je to vojska koja će propasti u Zemlju.*“ (El-Mervezi, 1412.h.g.: 1/327., hadis br. 935.)

Na osnovu upotrebe ovog termina za oznaku nekog vremenskog perioda (*burhetun*), u hadiskim predajama gdje se spominje ova riječ, može se zaključiti da može označavati i neki kraći vremenski period, ali i duži. Međutim, ne duži od životnoga vijeka. Prisjetimo se da se je u Mekki, prije više od 40 godina, tj. 1400/1979. godine pojavio Muhammed ibn Abdullah El-Kahtani koji je za sebe tvrdio da je on Mehdijja, kada je oskrnavljena svetost mekkanskog harema, te da su ga saudijske vlasti pogubile.⁷

---

⁶ Inače, prema hadisu, kada Allah hoće da kazni jedan narod, kazan pogodi sve, ali će biti proživljeni prema svome stanju: „*Kada Allah hoće da kazni jedan narod, kazna pogodi sve one koji su u njemu, a zatim će biti proživljeni prema svojim namjerama.*“ (Muslim En-Nejsaburi, b.g., 4/2206., hadis br. 2879.)

⁷ Pogledati: dr. Esmir Halilović, *OPSADA I OKUPACIJA KABE - nedovoljno poznata lekcija iz bliže prošlosti!! - 1979 / 1980. god.*, <https://www.youtube.com/watch?v=VSU3Qht2b2g>

Kolega Esmir, u naslovljenom video uratku, predstavio je uglavnom službenu verziju tih dešavanja, ali je korisno pogledati zbog činjenice vezanih za taj događaj.

Ako je, u ovoj predaji, prvi spomenuti čovjek taj kojeg su pogubili, onda, sigurno nije daleko ni pojava drugoga?! Allah Uzvišeni najbolje zna.

U narednom hadisu se navode još neki međupredznaci i dešavanja koja će prethoditi pojavi imama Mehdijja. Tako, 'Afv ibn Malik kazuje da ga je upitao Allahov Poslanik sallallahu alejhi ve selleme: „Šta ćeš ti Av'fe kada se ovaj ummet podijeli na 73 skupine od kojih će jedna u džennet a ostale u vatru?“

Pitao sam: „Kada će to biti Allahov Poslaniče?“ Odgovorio je: „Kada bude mnogo policije, kada žene budu vladale, kada nedostojni budu sjedili na minberima, kada Kur'an budu uzimali kao melodije, kad se džamije budu ukrašavale, kad se budu gradile visoke minbere, kada se ratni plijen bude davao samo nekima, kada se zekat bude smatrao porezom, kada se povjerene stvari budu smatrale ratnim plijenom, kada se radi Allaha din ne bude izučavao, kada se čovjek bude pokoravao ženi, bude neposlušan majci i bude oca otjerivao, kada posljednji iz ovoga ummeta budu proklinjali one prve, kada odabrani u zajednici budu grješnici, kada pretpostavljeni u narodu bude najgori među njima, kada se čovjeku bude ukazivalo poštivanje iz straha od njegova zla. E tada će biti to. Ljudi će tada tražiti utočišta u Šamu da ih sačuva od njihova neprijatelja.“

Pitao sam (kaže Av'f): „A hoće li Šam⁸ biti oslobođen?“ Odgovorio je: „Da i to uskoro. Nakon njegova oslobođenja biće različitih smutnji. Poslije će se desiti jedna strašno velika smutnja zatim će pratiti smutnje jedna drugu sve dok se ne pojavi jedan čovjek iz moje porodice koji će se zvati Mehdijja. Ako ga doživiš slijedi ga i budi od upućenih.“ (Et-Taberani, b.g., 18/51., hadis br. 91.)

Što se tiče samog izgleda i još nekih detalja vezanih za imama Mehdijja, preporučujemo čitaocima naše djelo: *Dok čekamo imama Mehdijju*, Zenica, 2001., kao i djelo *Blizina pojave Mehdije i smak svijeta* od Emina Muhammeda Džemaluddina, Zenica, 2002.

---

⁸ Današnji Liban, Palestina i Sirija.

Pojava Dedždžala

Inače, uz pojavu imam Mehdijja, prema predajama, vezana je i pojava Dedždžala, Allah nas sačuvao od njega. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, nam je preporučio nekoliko stvari da bi bili sačuvani od njega:

„*Ko nauči napamet deset ajeta, s početka sure El-Kehf, biće sačuvan od Dedždžala.*“ (Muslim En-Nejsaburi, b.g., 1/55., hadis br. 809.)

„*Ko prouči tri ajeta, s početka sure El-Kehf, biće sačuvan od iskušenja Dedždžalovog.*“ (Et-Tirmizi, 1998: 2/12., hadis br. 2886.)

„*Ko prouči deset ajeta, s kraja sure El-Kehf, biće sačuvan od iskušenja Dedždžalovog.*“ (Eš-Šejbani, 2001: 45/508., hadis br. 27516.)

„*Kada neko od vas bude na sjedenju, neka od Allaha zatraži zaštitu od četvero: 'Allahu, utječem Ti se od džehennemske kazne, od kazne u kaburu, od smutnje života i smrti i od zla smutnje Mesiha Dedžala.*“ (Muslim En-Nejsaburi, b.g., 1/55., hadis br. 809.)

Na namaskim sedždama, poslije *Subhane Rabbijel-E'ala*, te na zadnjem sjedenju, prije predaje selama, mogu se učiti bilo koje dove na arapskom jeziku. Naravno, da je poželjno učiti ono što je praktikovao i preporučio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme.

Kada se on već pojavi zaštita od njega će biti udaljavanje od njega i spominjanje Allaha: „*Ljudi će bježati u brda od Dedžala.*“ (Muslim En-Nejsaburi, b.g., 4/2266., hadis br. 2945.)

„*...prije pojave Dedžala biće tri teške godine u kojima će ljude pogoditi velika glad. Allah će narediti Nebu da, prve godine, zadrži trećinu svoje kiše, a Zemlji da zadrži trećinu svojih plodova. Zatim, će Allah narediti Nebu da, druge godine, zadrži dvije trećine svoje kiše, a Zemlji da zadrži dvije trećine svojih plodova. Zatim, će Allah narediti Nebu da, treće godine, zadrži svu svoju kišu, a Zemlji da zadrži sve svoje plodove tako da neće izbijati zelenilo i neće ostati nijedan papkar a da neće stradati, osim onoga što Allah htjedne.*“

Upitano je: „A od čega će ljudi živjeti tada?“ Odgovorio je: „(Izgovaranje) *Lā ilāhe illallāh, Allāhu ekber, El-hamdu lillāh* će

im biti zamjena za hranu.“ (El-Kazvini, b.m. i g.: 2/1359., hadis br. 4077.)

Ima jedna još veća opasnost na koju nam je skrenuo pažnju Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. Naime, hazreti Ebu Se'id El-Hudri kazuje kako su ashabi razgovarali o Dedždžalu, pa je izašao među njih Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme:

„*Zar da vas ne obavijestim o onome čega se ja više bojim za vas od Dedždžala?*“

Odgovorili smo: "Svakako." Rekao je: „*Skriveni širk. A to je da čovjek ustane da klanja, pa uljepša svoj namaz zbog toga što vidi da ga neko gleda.*“ (El-Kazvini, b.m. i g.: 2/1406, hadis br. 4204.)

U Ahmedovoj predaji ovog hadis se kaže: „*Da čovjek uradi jedno djelo zbog položaja nekog čovjeka.*“ (Eš-Šejbani, 2001: 17/354., hadis br. 11252.)

Također, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je rekao: „*Ko klanja da bi se pokazao, učinio je širk, ko posti da bi se pokazao, učinio je širk i ko daje sadaku da bi se pokazao učinio je širk*“ (Eš-Šejbani, 2001: 28/364., hadis br. 17140.)

Jedan od vidova zaštite od *širka* je učenje sure El-Kafirun, prije spavanja. Tirmizija je zabilježio da je jedan čovjek upitao: "Allahov Poslaniče, poduči me nečemu što ću izgovarati kada odem u svoju postelju?" Odgovorio je: "*Prouči: Kul ja ejjuhel-kafirun, jer je ona zaštita od širka.*" (Et-Tirmizi, 1998: 5/345., hadis br. 3403.)

Imami Ahmed u svome Musnedu navodi da je neke prilike Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, držao hutbu i rekao: „*O ljudi čuvajte se ovoga širka, jer je on skriveniji i od koračanja mrava.*“ Neko je upitao: "A kako ćemo se od njega sačuvati kada je skriveniji i od koračanja mrava, o Allahov Poslaniče?" Odgovorio je: „*Učite:*

اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ نُشْرِكَ بِكَ شَيْئًا نَعْلَمُهُ وَنَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لَا نَعْلَمُ

– ALLĀHUMME INNĀ NE'ŪZU BIKE MIN EN NUŠRIKE
BIKE ŠEJ-EN NA'LEMUHŪ VE NESTAGFIRUKE LIMĀ LĀ
NA'LEMU

– *Allahu, s Tobom se štitimo od toga da Ti nešto pridružimo znajući, a tražimo Ti oprosta za ono što ne znamo*“ (Eš-Šejbani, 2001: 32/384., hadis br. 19606.)

Ovu dovu, prema drugim predajama, preporučeno je učiti tri puta ujutro i tri puta navečer.

Još neki drugi predznaci

Na kraju ćemo navesti još jedan dugi hadis u kojem se navode brojni mali predznaci Posljednjemu Času. U njemu se između ostaloga navješćuje upotreba savremenih audiovizuelnih komunikacijskih sredstava kada će se moći uživo vidjeti čovjek o kojem ili sa kojim se razgovara.

Ebul-Feredž En-Nehrevani u svome djelu „*El-Dželisussalihul-kafi vel-enisunnasihuššafi*“ zabilježio je od Ibn Abbasa da je Vjerovjesnik (s) nakon što završio Oprosnu hadž prihvatio svojom rukom halke vrata Ka'be te se licem okrenuo prema ljudima i rekao: „*O ljudi!*“ Odgovorili su: „*Odazivamo ti se Allahov Poslaniče. Ti si nam preči od očeva i majki!*“

Zatim je glasno zaplakao i rekao: „*O, ljudi, obavijestit ću vas o predznacima Časa! Zaista od predznaka Časa je umrtvljavane namaza, slijeđenje prohtjeva, naginjanje hirovima i uvažavanje bogataša.*“

Tada je Selman skočio i rekao:

„*Preči si mi i od oca i od majke! Zar će se to desiti?*“ On (s) odgovori: „*Da, tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša. Tada će se srce topiti kao što se sol topi u vodi zbog onoga što vidi a neće moći promijeniti!*“

Selman ponovi: „*Preči si mi i od oca i od majke! Zar će se to desiti?*“ On (s) odgovori: „*Da, tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša. Zaista će vjernik tada hodati među njima u strahu!*“

Selman ponovi: „*Preči si mi i od oca i od majke zar će se to desiti?*“ On (s) odgovori: „*Da, tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša. Tada će kiša biti vruća (nepogoda), dijete srdito (nepoželjno) prezreni će preplaviti, a časni presahnuti!*“

Selman ponovi: „*Preči si mi i od oca i od majke! Zar će se to desiti?*“ On (s) odgovori: „*Da, tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša. Zaista će tada vjernik biti poniženiji od robinje. Tada će ono negativno biti pozitivno a ono pozitivno biće negativno. Davat će se povjerenje nepouzdanom, a pouzdani će biti proglašen nepovjerljivim. Vjerovat će se lašcu, a u laž će se ugoniti iskreni!*“

Selman ponovi: „Preči si mi i od oca i od majke! Zar će se to desiti?“ On (s) odgovori: „*Da, tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša. Tada će vladari biti tirani, ministri pokvarenjaci, povjerenici prevaraniti, vlast kod žena, savjetovanje sa robinjama i izlazak dječaka na minbere!*“

Selman ponovi: „Preči si mi i od oca i od majke! Zar će se to desiti?“ On (s) odgovori: „*Da, tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša o Selmane. Tada će im (vjernicima) vladati ljudi koji će ih ako budu govorili ubijati, a ako budu šutili- pljačkati ih, koji će samo za sebe ostavljati prihode, gaziti svoje svetinje i nepravda će se činiti u njihovoj vladavini. Nad njima (vjernicima) će vladati ljudi koji će imati tijela ljudi, a srca će im biti srca šejtana. Niti će poštovati starije, niti će imati milosti prema mlađima!*“

Selman ponovi: „Preči si mi i od oca i od majke! Zar će se to desiti?“ On (s) odgovori: „*Da, tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša o Selmane. Tada će džamije ukrašavati kao što se ukrašavaju crkve i sinagoge. Mushafî će se ukrašavati, minberi izdizati i safovi umnožavati. Srca će im se međusobno mrziti, a prohtjevi biti veliki dok će im jezici biti različiti!*“

Selman ponovi: „Preči si mi i od oca i od majke! Zar će se to desiti?“ On (s) odgovori: „*Da, tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša. Tada će doći zarobljenici sa Istoka koji će vladati mojim ummetom. Teško se nejakima od njih, a teško se njima od Allaha!*“

Selman ponovi: „Preči si mi i od oca i od majke! Zar će se to desiti?“ On (s) odgovori: „*Da, tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša. Tada će laž biti pronicljivost, zekat namet, mito otvoreno, kamata velika. Prodavat će jednu robu, pa je kupovati za manju cijenu, a džamije će im služiti kao putevi!*“

Selman ponovi: „Preči si mi i od oca i od majke! Zar će se to desiti?“ On (s) odgovori: „*Da, tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša o Selmane. Tada će se kože tigrova oblačiti preko odjeće. Muškari iz moga ummete će se kititi zlatom i oblačiti svilu. Međusobno prolivanje krvi biće im lahko. Pojaviće se alkohol, pjevačice i muzički instrumenti. Žena će biti partner svome mužu u trgovini!*“

Selman ponovi: „Preči si mi i od oca i od majke! Zar će se to desiti?“ On (s) odgovori: „*Da, tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša o Selmane. Tada će pojaviti zvijezda repatica – kometa, biće*

mного tikovine (drvo visoko oko 40 m) i govoriće ruvejbida!“
Selman upita: „A šta je ruvejbida?“ On (s) odgovori:

„Govorit će o općim stvarima onaj ko nije govorio. Čovjek će se gojiti radi debljanja. Knjiga Allaha Uzvišenog će se pjevušiti. Kur'an će se tretirati kao melodije. Mudrosti će se prodavati i biće mnogo policije.

Selman ponovi: „Preči si mi i od oca i od majke! Zar će se to desiti?“ On (s) odgovori: „*Da, tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša. Tada će na hadž ići zapovjednici ljudi radi zabave i razonode, srednji sloj ljudi radi trgovine, siromašni radi prošnja, a učači radi pokazivanja i čuvenja.*“

Selman ponovi: „Preči si mi i od oca i od majke! Zar će se to desiti?“ On (s) odgovori: „*Da, tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša. Tada će se biti ljubomorno na dječaka kako se je ljubomorno na mladu djevojku pa će biti zaručivan dječak kako se zaručuje žena i opremati se kao što se oprema žena. Žene će nalikovati muškarcima, a muškarci ženama. Muškarci će se zadovoljavati sa muškarcima a žene sa ženama... na takvima iz moga ummeta je Allahovo proktestvo.*“

Selman ponovi: „Preči si mi i od oca i od majke! Zar će se to desiti?“ On (s) odgovori: „*Da tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša. Tada će se pojaviti učači čiji će ibadet biti međusobna kritika. Takvi se u nebeskom carstvu nazivaju nečistoćom i prljavštinom.*“

Selman ponovi: „Preči si mi i od oca i od majke! Zar će se to desiti?“ On (s) odgovori: „*Da, tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša. Tada će se starost podmlađivati. Crveno je kana islama, žuto kana imana a crno kana šejtana.*“

Selman ponovi: „Preči si mi i od oca i od majke! Zar će se to desiti?“ On (s) odgovori: „*Da, tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša. Tada će se ponižavati vjera a uzdizati dunjaluk, konstruisati građevine, neizvršavati šerijatske sankcije, umrtvljivati moj sunnet. Tada će o Selmane vidjeti samo kuditelje. Allah ih neće pomoći.*“

Selman upita: „Preči si mi i od oca i od majke! Kako neće biti pomognuti a tada će biti muslimani?“ On (s) odgovori: „*O Selmane Allahova pomoć vezana je za promociju dobra i prevenciju zla. Zaista ima ljudi koji kude i Allaha što se ogleda u tome da se žale na Njega. To će biti kada se tržišta približe jedna drugima.*“

Selman upita: „A šta je to približavanje tržišta jednih drugima?“ On (s) odgovori: „*Prilikom njihovog kolapsa svako će govoriti: - Ne prodajem. Ne kupujem. Ne profitiram. Nema opskrbitelja osim Allaha.*“

Selman ponovi: „Preči si mi i od oca i od majke! Zar će se to desiti?“ On (s) odgovori: „*Da, tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša. Tada će čovjek biti grub prema svojim roditeljima a činiti dobro svome prijatelju. Neće se zblizavati radi Allaha. Čovjek će se zaklinjati bez da se to od njega traži. Zaklinjat će se razvodom braka. O Selmane na to se može zakleti samo pokvarenjak. Raširit će se smrt – neočekivana smrt i čovjeku će govoriti njegov bič.*“

Selman ponovi: „Preči si mi i od oca i od majke! Zar će se to desiti?“ On (s) odgovori: „*Da, tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša. Tada će izaći životinja, Sunce će se pojaviti sa Zapada. Izaći će i Dedždžal i crveni vjetar. Biće i potonuća u Zemlju, pretvaranja u životinje, padanja kamenja sa Neba, Je'džudž i Me'džudž, rušenje k'abe i Zemlja će se ljuljati, a kada se spomene čovjek vidjet će se.*“ (En-Nehrevani, b.g.: 445-6.)

Zadnja rečenica neodoljivo podsjeća na mobitele i druga savremena sredstva komunikacije, preko kojih možemo vidjeti čovjeka s kojim govorimo. Allah Uzvišeni najbolje zna.

Umjesto zaključka

Kao konačnu poruku, u zaključku, ćemo navesti još jedan hadis:

إِنْ قَامَتِ السَّاعَةُ وَبَيَدِ أَحَدِكُمْ فَسِيلَةٌ فَإِنْ اسْتَطَاعَ أَنْ لَا يَقُومَ حَتَّىٰ يَغْرَسَهَا فَلْيَفْعَلْ

„*Ako nastupi Čas posljednji, a neko od vas bude u ruci imao stabljiku i mogne je zasaditi, prije nego što i ustane, neka je zasadi.*“ (Eš-Šejbani, 2001: 20/296., hadis br. 12981.)

Literatura

- Ed-Dani O.I.S. (1416.h.g.). Essunenul-varidetu fil-fiteni. Rijad: Darul-'Asimeti.
- El-Džurdžani J.I.H.Š. (2001). Tertibul-emalil-hamisijjeti liš-Šedžeri. Bejrut: Darul-kutubil-'ilmijje.
- El-Kazvini I.M. (b.m. i g.). Suneu Ibni Madže. Daru ihjail-kutubil-'arebijjeiti.

- El-Mervezi N.I.M (1412.h.g.). Kitabul-fiteni. Kairo: Mektebetut-tevhid.
- En-Nehrevani E.F. (b.g.) El-Dželisussalihul-kafi vel-enisunnasihuššafi. Bejrut: Darul-kutubil-'ilmijje.
- En-Nejsaburi M.I.A. (1990) El-Mustedrek ales-sahihajn. Bejrut: Darul-kutubil-'ilmijje.
- En-Nejsaburi M.I.H. (b.g.) Sahihu Muslim. Bejrut: Daru ihjait-turasil-'arebijj.
- Es-Sa'lebi A.I.M. (2002). El-Kešfu vel-bejanu 'an tefsiril-Kur'ani. Bejrut: Daru ihjait-turasil-'arebijj.
- Es-Sidžistani, E.D. (b.g.) Sunenu Ebi Davud. Sajda – Bejrut: El-Mektebetul-'asrijjetu.
- Eš-Šaši, H.I.K. (1993). El-Musnedu liš-Šaši. Medina: Mektebetul-'ulumu vel-hikemi.
- Eš-Šejbani A.I.H. (2001). Musnedu Ahmed. Bejrut: Muessesetur-Risale.
- Et-Taberani E.K. (1415.h.g.). El-Mu'džemu-l-evsetu. Kairo: Darul-haremejn.
- Et-Taberani E.K. (b.g.) El-Mu'džemu-l-kebiru. Kairo: Mektebetu Ibn Tejmijje.
- Et-Taberi M.I.DŽ. (1995). Tehzibul-asar; el-džuz-ul-mefkud (izgubljeni dio). Damask: Darul- Me'mun lit-turasi.
- Et-Taberi M.I.DŽ. (2000). Džami'ul-bejani fi te'vilil-Kur'ani. Bejrut: Muessesetur-Risale.
- Et-Tirmizi E.I. (1998). Sunenut-Tirmizi. Bejrut: Darul-garbil-islamijj.
- Havva S. (1409.h.g.) El-Esasu fit-tefsiri. Kairo: Darus-selam.
- Ibn Kesir I. (1999). Tefsirul-Kur'anil-'azim. Bez mjesta: Darun tajjibetun lin-nešri vet-tevz'i.
- Sedić, F. (1996). Mali predznaci Sudnjeg dana. Bez mjesta: Aktivna islamska omladina.

Internet izvori

- Halilović, dr. Esmir, Opsada i okupacija Kabe - nedovoljno poznata lekcija iz bliže prošlosti!! - 1979 / 1980. god, <https://www.youtube.com/watch?v=Ep1XzZhRfgc&feature=youtu.be>
- Velededu, dr. Muhammed Hasan <https://www.youtube.com/watch?v=VSU3Qht2b2g>

TRADITIONAL SOURCES OF THE LAST HOUR SIGNS IN THE MONTH OF RAMADAN

Mensur Valjevac, PhD

Abstract

One sign of the supernatural mission of the last Messenger of Allah's (s) is the fact that he informed his Companions about everything that would take place before the Judgment Day, in the veracity of which many Muslims and non-Muslims have been convinced numerous times so far. The Qur'an talks indirectly, and the hadith unambiguously, about the appearance of a comet in the middle of the month of Ramadan, which will be the announcement of great social changes. The Messenger of Allah (s) gave precise instructions on how to act then, which presents another sign of supernaturality, confirmed by contemporary science. The appearance of the comet will be at the same time the announcement of the arrival of Mahdi and Dajjal who are mentioned in numerous hadith traditions. The Messenger of Allah (s) also insinuated the appearance of modern communication technology which will enable seeing at distance in real time. All this must not passivize us, because according to the hadith, even if the Last Hour comes, we are obliged to plant the seedling in our hand, before we even move from the place.

Keywords: Last Hour, Ramadan, signs, comet, smoke, Mahdi, Dajjal.

أ.د. منصور والواتس - كلية التربية الإسلامية - جامعة زانيتسا

المصادر التراثية لعلامات يوم القيامة في شهر رمضان

الملخص

ومن الأمور المعجزة لرسالة آخر رسول الله (صلى الله عليه وسلم) أنه أطلع أصحابه على كل ما سيحدث إلى يوم القيامة، وهو ما اقتنع به كثير من المسلمين وغير المسلمين مرات عديدة حتى الآن. القرآن الكريم بشكل غير مباشر والأحاديث تتحدث بشكل لا لبس فيه عن ظهور مذنب في منتصف شهر رمضان والذي سيكون إعلانًا عن تغييرات اجتماعية كبيرة في الأرض. وقد أعطى رسول الله (صلى الله عليه وسلم) تعليمات دقيقة في كيفية التصرف في ذلك الوقت، وهو جانب آخر من الظواهر الخارقة يؤكد العلم الحديث بها. كما أن ظهور المذنب سيكون إعلان وصول المهدي والدجال يتحدث عنهما في العديد من الأحاديث النبوية. كما أعلن رسول الله (صلى الله عليه وسلم) عن ظهور تقنية اتصال حديثة تتيح الرؤية المتبادلة عن بعد وفي الوقت الحقيقي. كل هذا لا يجب أن يثبط عزيمتنا، لأنه وفقًا للحديث النبوي، حتى في آخر ساعة، نحن ملزمون بزرع الفسيلة الذي في أيدينا، وقبل أن نتحرك من مكاننا.

الكلمات الأساسية: يوم القيامة، رمضان، علامات، المذنب، الدخان، المهدي، الدجال.